KUDÛRÎ

Hanefî mezhebi fıkıh âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Ahmed bin Muhammed el-Bağdâdî olup, künyesi Ebü'l-Hüseyn'dir. Kudûrî lakabı ile tanınır. Hangi şeye nisbetle kendisine Kudûrî denildiği kat'î olarak bilinmemekle beraber, Kudûr, Bağdad yakınlarında bir köyün adıdır. Bu zâtın da orada doğmuş olabileceği, oraya nisbetle Kudûrî denildiği tahmin edilmektedir. Ayrıca Kudûr, çömlek ma'nâsına gelen (Kıdr) kelimesinin cem'i olup, kendisi veya nesebinden birisinin bu işi yapmasından dolayı böyle denilmiş de olabileceği rivâyet edilmektedir. Fıkıh âlimlerinin, Eshâb-ı tercih diye tanınan tabakasından olduğu, şeyh-ül-İslâm Ahmed İbni Kemâl paşa hazretleri tarafından bildirilmiştir. 362 (m. 973)'de Bağdad'da doğdu. 428 (m. 1037) senesi Receb ayının beşinci Pazar günü orada vefât etti. Aynı gün, Ebû Half kapısı girişinde bulunan evinin yanına defnolundu. Daha sonra Mensûr caddesinde bulunan bir türbeye naklolundu. Burada medfûn bulunan, Hanefî fıkıh âlimlerinden Ebû Bekr el-Harezmî'nin (radıyallahü anh) yanına nakledildi.

Kudûrî (radıyallahü anh), Hanefî fıkıh âlimlerinin önde gelenlerindendir. İlminin çokluğu, ibâresinin güzelliği, akıcı lisânı ile fıkıh âlimleri arasındaki yeri ve derecesi çok yüksek oldu. Kur'ân-ı kerîmi tilâvet etmesi (okuması) çok hoş ve tatlı idi. Devamlı ibâdet eder ve Kur'ân-ı kerîmi çok okurdu. Ebû Abdullah Muhammed Yahyâ el-Cürcânî'den fıkıh ilmini öğrendi ve hadîs-i şerîf rivâyet etti. Bundan başka Ubeydullah bin Muhammed el-Havşebî ve birçok âlimler ile görüşüp sohbet etti. Kendilerinden ilim öğrendi. Âlimlerden bir çoğuna hocalık etti. Meşhûr Târih-i Bağdâd'ın sahibi olan Ebû Bekr Hatîb-i Bağdadî kendisinden ilim öğrenip, hadîs-i şerîf rivâyet edenler arasındadır. Târih-i Bağdâd'da diyor ki; "Kudûrî (radıyallahü anh) sadûk (çok doğru sözlü) ve sika, (güvenilir) bir zât idi." Muhtasâr-ı Kudûrî'den başka kıymetli eserler de yazmıştır. Ba'zıları şunlardır: Şerh-i Muhtasâr-ül-Kerhî, et-Tecrid, Kitâb-ün-nikâh.

Kendisinden sonra gelen birçok kimseler Muhtasâr-ı Kudûrî diye tanınan meşhûr fıkıh kitabından istifâde etmişlerdir. Âlim

olanlar ve olmayanlar, çok meşhûr ve mu'teber olan bu kitap ile teberrük etmişler; şiddet, sıkıntı, hastalık zamanlarında ve tâ'ûn (veba) salgınında okunmasının çok faydalı olacağını tecrübe ile bildirmişlerdir. Binlerce fıkhî mes'elenin kısa ve öz olarak toplanmış olduğu bu kitap, senelerce medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur. Birçok şerhi vardır. En meşhûrları; Cevhere, Lübâb ve Ebû Nasr-ı Akta'nın Tashîh-i Kudûrî'sidir.

Âlim, önder, en güzel üstünlüklere ve kıymete hâiz, Allahü teâlânın emirlerini yapmakta, yasaklarından sakınmakta son derece gayretli, dünyâya ehemmiyet ve kıymet vermiyen Ebü'l-Hasen Ahmed bin Muhammed el-Kudûrî el-Bâğdâdî (rahmetullahi aleyh) Muhtasâr-ı Kudûrî isimli eserine başlarken buyuruyor ki: "Âlemlerin Rabbi olan Allahü teâlâya hamdolsun. Hüsn-i hatime (Güzel netice, iyi akıbet) Allahü teâlâdan korkanlar içindir. O'nun Resûlü Muhammed aleyhisselâma ve O'nun Ehl-i beytine, Eshâbına ve Onun izlerinde gidenlere bizden selâmlar ve hayır duâlar olsun."

Necâsetten tahareti anlatırken buyuruyor ki:

"Namaz kılacak kimsenin, namaz kıldığı yerden, elbisesinden ve bedeninden necâseti temizlemesi lâzımdır. Necâset, her temiz su ile, sirke ve gül suyu gibi akıcı mayiler ile temizlenir. (Emici olmayan, düz parlak şeyler, meselâ cam, ayna, kemik, tırnak, bıçak, yağlı boyalı eşya, vernikli eşya üzerindeki katı veya akıcı her necâseti, el ile, toprak ile veya herhangi temiz şey ile silip, üç sıfatı (renk, koku, tat) gidince temiz olur. Menî necis olup, kurumuş ise oğmakla, bulunduğu yer ve deri temiz olur. Meni yaş ise ve kan kuru da, yaş da olsa, elbisede veya deride bulunduğu yeri yıkamak lâzımdır.)

İğne ucu kadar elbiseye sıçrayan bevl ve kan damlaları ve sokakta sıçrayan çamurların elbiseye ve yaş deriye değmesi affedilmiştir. Deride, elbisede, namaz kılınan yerde bulunan kaba necâset, dirhem miktarı ise yıkamak farz olur. (Dirhem miktarından az ise yıkamak sünnettir.) Dirhem miktârı demek, katı necâsetlerde bir miskal, ya'nî 4.8 gr. ağırlıktır Sıvı necâsetlerde, açık el ayasındaki suyun genişliği kadar yüzeydir. Bir miskalden az olan katı necâset, elbisenin, avuç içinden daha geniş yüzüne yayılınca, namaza mâni olmuyor.)"

Namazın mekrûhlarını anlatırken buyuruyor ki:

"Namazda elbisesi ve bedeni ile oynamak, karıştırmak, önündeki ufak taşları çevirmek mekrûhtur. Ancak secdeleri yapmaya mâni olacak şekilde ise, bir defaya mahsûs olmak üzere eli ile düzeltebilir. Parmaklarını çıtlatamaz ve ellerini koltuk altlarına sokamaz. Çünkü böyle yapmak elleri sünnet üzere bağlamaya mânidir. Elbisesini giymeyip, başına veya omuzu üzerine asmak, saçlarını başın arka kısmında bağlamak, secdeye inerken elbisesini ve pantolonunu yukarıya doğru çekmek de mekrûhtur. Sağa sola iltifât etmemeli, bakmamalı, köpek oturuşu gibi oturmamalı, lisânı ile ve eli ile selâma cevap vermemelidir, özürsüz olarak bağdaş kurmamalıdır. Yememeli, içmemelidir. Namaz içinde iken abdesti bozulursa, hemen abdest almaya gider. Gelince namazını tamamlar, İmâm ise, cemâatten birini yerine çekerek kendisi abdest almaya gider. Son iki hâlde, namazı tekrar etmek ya'nî baştan kılmak daha evlâdır. Namazda uyuyup ihtilâm olsa, guslünü ve abdestini tazeleyip, namazını tekrar kılmalıdır. Namazda iken deli olsa, bayılsa veya kahkaha ile gülse, abdestini yeniden alıp, namazını tekrar kılmalıdır. Kasden de olsa, unutarak da olsa, namaz içinde iken konuşmak namazı bozar. Son oturuşta teşehhüdü okuduktan sonra, selâmdan önce, abdesti bozulsa abdest alıp selâm verir. Çünkü namazın sonunda selâm vermek vâcibdir ve bu selâm abdestsiz olarak verilemez."

Misâfir namazı bahsinde buyuruyor ki:

"Bir kimse, senenin kısa günlerinde, insan veya deve yürüyüşü ile üç günde gidilecek yere gitmeği niyet ederek, bulunduğu yerin kenar evlerinin dışına çıkınca misâfir olur. (Âlimlerin hepsi üç günlük yolu, fersah dedikleri, bir saatte gidilen yolun uzunluğu ile bildirdiler. Bir kısmı, üç günlük yol yirmibir fersahtır, dedi. Bir kısmı da, onsekiz, bir kısmı ise, onbeş fersahtır, dedi. Fetvâ, ikinci söze göre, verilmiştir. Âlimlerin bildirdikleri ölçülere göre hesâb edildiğinde bir fersah 5760 metre, bir günlük yol ya'nî 6 fersah, 34,56 km.dir. Üç günlük, ya'nî 18 fersahlık yolun uzunluğu ise, takriben yüzdört (103, 680 m.) kilometre olmaktadır.)

Seferîlik mesafesinde, denizde yürümeye i'tibâr olunmaz. (Denizde, orta rüzgârlı havada giden yelkenlinin hızı esastır.)

Seferi olan kimse, dört rek'at olan farz namazları iki rek'at kılar. (Mest üzerine, üç gün üç gece mesh edebilir. Kurban kesmesi vâcib olmaz. Orucunu tutmayıp sonra kaza etmesi

caizdir. Ama rahat ise, orucunu tutmalıdır. Günâh bir iş için sefere çıkan da misâfir olur. Bir beldede onbeş günden fazla kalmağa niyet ederse, orası vatan-ı ikâmeti olur ve farzları tam kılar. Onbeş günden fazla kalmaya niyet etmeyip, yarın çıkarım, yarından sonra çıkarım diye senelerce kalsa yine misâfir olur. Farzları iki kılar.) Misâfir, mukim İmâma uyarsa, onunla beraber dört rek'at kılar. Misâfir mukim olanlara İmâm olursa, ikinci rek'atte oturunca selâm verir. Mukîm olanlar kalkıp iki rek'at daha kılarlar. Misâfir olan kimse, mukim olanlara imâm olursa, namaza başlamadan evvel, "Ben misâfirim, ikinci rek'atte selâm veririm, siz namazı dörde tamamlayınız" demesi müstehabdır. Seferde iken namazı kazaya kalan kimse, mukim olunca bu namazını iki rek'at olarak kaza eder. Mukîm iken kazaya kalmış namazları, misâfir iken kaza etmek isteyen, yine dört rek'at olarak kılar. Mekke, Minâ, Arafat gibi başka başka yerlerde toplam onbeş gün kalmağa niyet eden de mukim olmaz."

Toprak mahsûllerinin zekâtını anlatırken buyuruyor ki:

"İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe (radıyallahü anh) buyuruyor ki; "Az olsun, çok olsun, odun, kamış ve otlar hâriç, yerden elde edilen mahsûlün, nehir veya yağmur suyu ile sulandığı takdîrde onda birini (veya kıymeti kadar altın veya gümüşü), müslüman fakirlere vermek farzdır ki, buna uşr denir."

Hayvan gücü ile veya dolap, (motor) ile sulanan yerlerdeki mahsûl elde edilince, uşr olarak, mahsûlün yirmide biri verilir, (ister onda bir, ister yirmide bir olsun, hayvan, tohum, âlet, gübre, ilâç ve işçi masraflarını düşmeden evvel vermek lâzımdır.)"

Yemîn bahsinde buyuruyor ki:

"Yemîn üç türlü olur"

1. Gamûs (günaha ve Cehenneme sokucu) yemîndir. Geçmişdeki birşey için, bile bile yalan söyleyerek, yemîn etmektir. Büyük günahtır. Pişman olunca, tövbe, istiğfar edilir. Keffâret verilmez.

2. Mün'akıde yemînidir, ileride yapacağım veya yapmıyacağım diyerek yalan yere yemîndir. Bu da üç türlü olur. Üçünde de, yemîni bozunca, keffâret vermek lâzımdır. Yemîni bozmadan önce, keffâret verilmez.

3. Lagv (boş yere) yemîndir. Geçmiş birşey için zan ile, yanlış yemîn etmekdir. Bunda, günah da, keffâret de yoktur.

Üç yemînde de, unutarak, zorlanarak yemîn etmek veya yemîni bozmak, bunları bilerek, isteyerek yapmak gibidir.

Yemîn, yalnız Allahü teâlânın isimleri ile olur. Başka şeylerle müslüman yemîni olmaz. Allahü teâlânın isimleri ile yemîn, ya harf ile veya kelime ile olur. İsmin başında (bi, tâ, ve) harflerinden birisi söylenip. İsmin sonu esre okunursa yemîn olur. Vallahi, Billahi, Tallahi gibi. Yemîn etmek âdet hâlini alan ba'zı sıfatları ile de yemîn caizdir. Allahü teâlânın izzeti celâli, kibriyâsı (kudreti veya azameti, rahmeti) için demek gibi. Kur'ân-ı kerîm, Peygamberler (salevâtullahi aleyhim ecmaîn), Kâ'be için diyerek yemîn olmaz. Allah için yemîn ediyorum demek, yemîn olur. Allaha ahd ediyorum, Allaha misâk ediyorum demek yemîn olur. Kasem ediyorum, half ediyorum, yemîn ediyorum veya kasem, hafi, yemîn ederim demek yahut eşhedü demek de yemîn olur. Ahdim olsun, nezrim olsun, yemînim olsun demek yemîn olur.

Eğer bu işi yaparsan yahudi, yahut hıristiyan yahut kâfirsin veya Allahsızsın gibi küfre sebeb olan herşey demek veya bunları .....olacaksın veya .....ol diye söylemek, hepsi yemîn olur. Karşısındaki kimse, o işi yapınca, yemîn bozulur. (Bunları yemîn niyeti ile söyledi ise yemîn eden keffâret verir. Eğer karşısındakinin kâfir olmasını isteyerek söyledi ise, yemîn eden kâfir olur. Çünkü, küfre râzı olan kâfir olur. Müslümana kâfir diyen, kasd etmese de kâfir olur. Kendisine kâfir diyene, (Efendim, buyur) gibi cevap veren kâfir olur. Cevap vermemeli veya red etmelidir.)

Eğer bu işi yaparsan, Allahın gadabı ve la'neti sana olsun. Yahut zinâ etmiş ol, (hırsız ol); şarap içmiş ol, faiz yemiş ol demek yemîn değildir.

Yemîn keffâreti için, bir köle azâd eder, yahut, (zekât alması caiz olan, erkek veya kadın) on fakire, (bütün bedeni örtecek kadar) bir kat çamaşır verir veya aç olan on fakire birgün iki defa yemek yedirerek doyurur. (Bir günün ikinci defasında, başkalarını doyurması caiz olmaz. Bunun için, yirmi fakiri sabah doyurursa, onunu akşam da doyurması veya onuna sadaka-i fıtr kadar mal vermesi de lâzım olur. Fakirlerin hepsini aynı günde doyurmak şart değildir. Sonraki günde, evvelki gündekileri veya başkalarını doyurabilir. Bir fakire, on

gün, birer takım çamaşır vermek veya her gün iki defa yahut, yirmi gün birer defa doyurmak da olur. On fakire bir kere veya bir fakire on gün, hergün bir kere yarım sa' buğday veya un veya ekmek, yahut bu değerde kumaş, havlu, mendil, çorap, et, pirinç, çamaşır, terlik, ilâç veya din, fen, ahlâk kitabı gibi başka mal, altın, gümüş vermek de olur. Bir fakire on günlüğü, bir günde verirse, hepsi bir günlük olur. On fakirin herbirine bir günde yüzlerce sa' verilse, yine bir yemîn keffâreti olur. Ölü için yapılan yemîn keffâretinde de böyledir. Doyurmak ve mal vermek için başkasını vekîl etmek, sonra buna ödemek caizdir.) Bu üçünden birini yapamıyan fakir, üç gün ardarda oruç tutar. (Bu oruçlara gece niyet edilir.) Yemînini bozmadan evvel keffâret verip sonra yemînini bozarsa, bu keffâret sahih olmaz. Tekrar keffâret vermesi icâb eder. Yemîn keffaretini gecikdirmek günahtır.

Namaz kılmamak, babasıyla konuşmamak veya bir kimseyi öldürmek gibi haram işlemek, ibâdet yapmamak için yemîn eden, bozar. Sonra, keffâret verir. Kendi malını haram ederek yemîn etse, haram olmaz. Meselâ, şu elbisem haram olsun ki dese, sözünü bozarsa, elbisesi haram olmaz. Fakat o elbiseyi kullanınca keffâret vermesi lâzım olur.

Bir kimse nezr olunmak şartları bulunan bir şeyi yapmak isteyerek nezr ederse nezr olur. Yapması vâcib olur. (Meselâ, Allah için bir ay oruç tutmak nezrim olsun dese, yahut gayb olan bir şeyi bulursam bir ay oruç nezrim olsun dese ve o şeyi bulsa, oruç tutması vâcib olur. Keffâret vermekle kurtulamaz.

Nezri yapmak istemediği bir şarta bağlarsa, meselâ falancanın çantasını çalarsam bir ay oruç nezrim olsun derse, çalmadan oruç tutar veya yemîn keffâreti verir.)

Yemîn ederken inşâallah derse, yemîn olmaz.

Semâya çıkacağım veya şu taşı altın yapacağım diye yemîn edince, yapmadığı için hânis olup keffâret verir. (Çünkü fen bunu yapamıyor ise de, aklen olmıyacak şey değildirler.)

Nikâh bahsinde buyuruyor ki:

"Hür ve baliğ erkekle kadın, iki şâhid yanında evlenebildikleri gibi, birinin veya ikisinin de vekîlleri bunların nikâhlarını yapabilir. (Vekîlinin müslüman ve akıllı olması lâzımdır.)

Haram ve helâl bahsinde buyuruyor ki:

"İpek giymek erkeklere haram, kadınlara helâldir. (Bir erkek dünyâda haram olan ipeği giyerse, âhırette ipek giymekten mahrûm edilir, İpek ise, Cennet elbisesidir. O hâlde bu günahtan temizlenmedikçe Cennete giremez demektir. Elbisede ve başlıkta dört parmak genişliğinde ipek veya altın şeritlerin bulunması caizdir. Şeritler uzun ve sayıları çok olabilir.)

Kadın ve erkeğin altın ve gümüş kap ile yemesi, içmesi her türlü kullanması tahrîmen mekrûhdur. (Altın ve gümüş kaşık, saat, kalem, abdest ibriği, bıçak, sandalye ve benzeri şeyleri kullanmaları da böyledir.

Altın ve gümüş ibrikteki suyu ele döküp yüzü yıkamak caiz değildir. Mevlidde, gümüş kapdan avuca gül suyu serpip avuca, yüze ve elbiseye sürmek de, böyle caiz değildir.

Kadınların birbirlerine'görünmeleri, erkeklerin erkeklere görünmeleri gibidir. (Müslüman kadınların, gayr-ı müslim ve mürted kadınlara görünmeleri, erkeklere görünmeleri gibi haramdır.)"

Alış-veriş hakkında buyuruyor ki:

"(Bey', satmak; şirâ, satın almak demektir. Dinde bey', iki kişinin mallarını râzı olarak, birbirlerine temlik etmeleri, ya'nî seve seve değiştirmelerine denir ki, türkçesi satıştır; Bey'in sahih olması için icâb ve kabûl ve malların karşılıklı verilmesi lâzımdır. (Alıcı ve satıcıdan, râzı olduğunu hangisi önce söylerse, buna icâb denir. İkincisinin sözüne, kabûl denir.) icâb ve kabûl, aldım, sattım şeklinde, mazi ya'nî geçmiş zaman şeklinde olmalıdır. İcâbdan sonra diğeri kabûl etmeden, birisi meclisten ayrılırsa bey' bozulur. Peşin ve veresiye alış-veriş caizdir. Veresiye mal satılınca, ödeme gününün tesbit edilmesi mutlaka lâzımdır.

(Satılan veya fiat olarak verilen eşyanın birisi veya her ikisi haram olursa bey' fâsid olur (bozulur). Murdar olmuş et, kan, şarap veya domuzla yapılan alış-veriş böyledir.)

Kabri anlatırken buyuruyor ki:

"Kabir açılırken kıble tarafından, cesedin konması için lahd denilen çukur açılır. Cesed bu çukur kısma koyulduğunda, koyan zât, "Bismillâhi ve alâ milleti Resûlillah" der. Cesedin yüzünü kıbleye çevirir, düğümleri çözer ve kabir üzerine

kerpiçleri dizer. Kabrin kiremit ve keresteler ile örtülmesi mekrûhtur. Zarûret olursa caiz olur. Kamışlar ile örtülmesinde beis yoktur. Sonra kabir üzerine toprak örtülür. Kabir tümseklenerek balık sırtı gibi yapılır, su tutacak şekilde dümdüz yapılmaz.

Doğumdan sonra, kendisinde canlı olmak alâmetleri (ağlamak, aksırmak gibi) görülen, ondan sonra ölen çocuk için isim konur, yıkanıp kefenlenir ve cenâze namazı kılınır. Eğer hiçbir canlılık alâmeti görülmemiş ise, ya'nî ölmüş hâlde doğarsa, temiz bir bez parçasına sarılır. Namazı kılınmaz, öylece defnedilir."

Şehidlik hakkında buyuruyor ki:

"Müşrikler tarafından öldürülen veya muharebe meydanında, kendisinde yara olduğu hâlde ölüsü bulunan kimseler şehîddir. Böyle şehid olanlar yıkanmaz, kefenlenmez. Üzerinde bulunan elbise kefeni olur. Namazı kılınır. Şehidin kanı yıkanmaz. Elbisesi çıkarılmaz. Ancak üzerinde bulunan kürk, mest, pamuklu elbise ve silâhı çıkarılır. Bundan sonra defnolunur. İrtisastan, ya'nî, muharebe ânında yaralanıp, başka yere naklolunduktan veya bir müddet geçtikten sonra vefât eden şehidler yıkanır."

Vakıf bahsinde buyuruyor ki: "Vakıf sahih olduktan sonra satılması ve başkasına verilmesi caiz değildir. İmâm-ı Ebû Yûsuf'a göre taksim edilmemiş mal ise, ortak da taksimi isterse, taksim edilmesi sahih olur. Vakfeden kimse, şart etsin veya etmesin, vakfedilen malın tamiri o maldan gelen kârla yapılır. Bir kimse, evini, çocuğunun oturması şartı ile vakfetse, evin tamiri oturana âittir. Vakıf mallarının tamiri, içinde oturmağa hakkı olanların malları ile yapılır. Yapamazlarsa, hâkim bunları çıkarır. Vakıf mallarını kiraya verip, ücretleri ile tamir ettirir. Sonra bunlara teslim eder. Eğer ihtiyâç olursa, hâkim, vakıf malının, yıkılmış, harâb olmuş bina ve âletlerini satıp, parası ile yenisini alır veya diğer kısımların tamirini yapar."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild-2, sh. 66

2) Târih-i Bağdâd cild-4, sh. 377

3) Vefeyât-ül-a'yân cild-1, sh. 78

4) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 4

5) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 233

6) Miftâh-üs-se'âde cild-2, sh. 280

7) Tabakât-ül-fukahâ sh. 79

8) El-Fevâid-ül-behiyye sh. 30

9) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 1030

10) Rehber Ansiklopedisi cild-10, sh. 310